

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGA

ATASKAITA DĖL SULAIKYTŲ ASMENŲ TEISIŲ PADĖTIES IGNALINOS RINKTINĖS ADUTIŠKIO UŽKARDOJE

2014-05-22 Nr. 2014/1-60(07)
Vilnius

I. BENDRA INFORMACIJA APIE PATIKRINIMĄ

1. Lietuvos Respublikos Seimas 2013-12-03 įstatymu Nr. XII-630 ratifikavo Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą Fakultatyvų protokolą (toliau vadinama – Fakultatyvus protokolas) ir priėmė Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo (toliau vadinama – LRSKĮ) pakeitimus, pagal kuriuos Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai (toliau vadinama – Įstaiga) papildomai pavedė vykdyti nacionalinę kankinimų prevenciją laisvės apribojimo vietose¹ ir nuolat jose lankytis (2014-01-01 įsigaliojusios LRSKĮ 3 ir 19¹ straipsnių nuostatos).

2. Seimo kontrolieriams organizuojant jiems pavestą nacionalinės kankinimų prevencijos veiklą tai atlikti padeda įstaigos struktūrinis padalinys – Žmogaus teisių biuras (toliau vadinama – Biuras). Biuro patarėjai Kristina Brazevič ir Juras Taminskas bei vyriausioji specialistė Deimantė Karužienė, atlikdami jiems Seimo kontrolieriaus, Įstaigos vadovo Augustino Normanto pavestas užduotis, 2014-04-02 vertino sulaikytų asmenų teisių padėtį Ignalinos rinktinės Adutiškio užkardoje (toliau vadinama – Užkarda). Pažymėtina, kad šio patikrinimo metu buvo bendrauta su Užkardos vadu Andrejumi Nikitinu.

II. TAIKYTINOS TEISĖS AKTŲ NUOSTATOS

3. Sulaikytų asmenų teisių padėties Užkardoje teisinis reglamentavimas:

3.1. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (toliau vadinama – ATPK).

Pagal ATPK 266 straipsnio 1 dalies 3 punktą, tarp organų (pareigūnų), turinčių teisę vykdyti administracinį sulaikymą, yra Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai – už pasienio teisinio režimo taisyklių, pasienio kontrolės punktų veiklos taisyklių arba muitų taisyklių pažeidimus, už neteisėtą valstybės sienos perėjimą dėl neatsargumo, už nepaklusimą uniformuoto Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūno teisėtam reikalavimui sustabdyti transporto priemonę.

Pagal ATPK 267 straipsnio 2 dalį, asmenys, traukiami administracinėn atsakomybėn už pasienio teisinio režimo taisyklių arba pasienio kontrolės punktų veiklos taisyklių pažeidimus, gali būti sulaikyti iki 3 valandų protokolui surašyti, o prireikus nustatyti asmenybę ir išaiškinti teisės pažeidimo aplinkybes, – iki 48 valandų.

¹ Laisvės apribojimo (atėmimo) vieta yra laikytina bet kuri valstybės jurisdikcijoje esanti ir kontroliuojama įstaiga, kurioje valdžios institucijai įsakius, paraginūs, sutikus ar pritarus asmenims yra arba gali būti apribota laisvė. Laisvės apribojimas reiškia bet kokį asmens sulaikymą ar įkalinimą, ar apgyvendinimą viešojoje ar privačioje laisvės apribojimo vietoje, kurios tam tikros teisminės, administracinės ar kitos valdžios institucijos įsakymu tam asmeniui neleidžiama savo noru palikti (Fakultatyvaus protokolo 4 straipsnis).

3.2. Pasienio kontrolės punktų statinio paskirties bendrųjų reikalavimų taisyklės, patvirtintos Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vado 2009-01-06 įsakymu Nr. 4-1 „Dėl pasienio kontrolės punktų statinio paskirties bendrųjų reikalavimų taisyklių patvirtinimo“ (toliau vadinama – Taisyklės).

Taisyklių 38 punkte yra numatyti reikalavimai laikino sulaikymo patalpoms (toliau vadinama – Patalpos), kuriuose, be kita ko, numatyta, kad:

- 1) bendras plotas – ne mažesnis kaip 5 kvadratiniai metrai;
- 2) dirbtinis apšvietimas – ne mažesnis kaip 100 liuksų (lx). Elektros instaliacija montuojama paslėptu būdu, lempa apsaugoma metalinėmis grotelėmis ar kitomis apsauginėmis priemonėmis;
- 3) turi būti apšildomos (šildymo įrenginiai montuojami statybinėse konstrukcijose) bei natūraliai arba mechaniškai vėdinamos;
- 4) turi būti galimybė nuolat stebėti uždarytų asmenų elgesį (vizualiai, per vaizdo kameras ar kitas priemones). Vaizdo stebėjimo kameros turi būti įrengiamos pačiose laikino sulaikymo patalpose ir integruotos su bendra stebėjimo sistema. Turi būti įrengti pasikalbėjimo įrenginiai su PKP budėtoju. Langų stiklai, vaizdo stebėjimo kameros ir šviestuvai turi būti antivandaliniai;
- 5) laikinai sulaikyti asmenys negalėtų pasinaudoti patalpose esamais įrengimais nepageidaujamiems veiksams atlikti;
- 6) baldai turi būti pritvirtinti prie grindų ar sienos;
- 7) durys turi būti metalinės arba grotuotos. Jos turi atsidaryti tik į išorinę pusę.

3.3. Reikalavimai naujai įrengiamoms laikino sulaikymo patalpoms ir Laikino sulaikymo patalpų naudojimo taisyklės, patvirtinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vado 2013-07-11 įsakymu Nr. 4-373 „Dėl Valstybės sienos apsaugos tarnybos laikino sulaikymo patalpų įrengimo ir jų naudojimo taisyklių patvirtinimo“.

Pagal pirmiau nurodyto įsakymo 2 punktą, atliekant laikino sulaikymo patalpų einamąjį remontą, tarnybos rinktinių vadai įpareigoti taikyti šiuo įsakymu patvirtintus reikalavimus ir esamoms laikino sulaikymo patalpoms.

Laikino sulaikymo patalpa yra laikoma specialiai įrengta ir saugoma patalpa su atskiru įėjimu, skirta patalpinti laikinai sulaikytus asmenis, taip pat asmenis, kuriems taikomas administracinis sulaikymas, arba kitus asmenis, kurių atžvilgiu priimtas sprendimas pristatyti juos į tarnybines patalpas (Laikino sulaikymo patalpų naudojimo taisyklių 3 punktas).

III. TIKRINAMOS SRITYS IR NUSTATYTOS APLINKYBĖS

DUOMENYS APIE UŽKARDOS PATALPAS	1. Kiek Patalpų yra Užkardoje? 2. Kur yra įrengtos Patalpos? 3. Kiek Patalpose yra įrengta laikino sulaikymo vietų ir koks šių Patalpų plotas? 4. Ar Užkardos patalpos yra prieinamos asmenims su negalia?	1. Užkardoje yra 2 (dvi) Patalpos. 2. Patalpos yra įrengtos Užkardos 1 (pirmajame) aukšte. 3. Šiose Patalpose, jei teisės aktai nedraudžia, galima patalpinti iki 10 asmenų, tačiau konkretus laikymo vietų skaičius nenustatytas (Užkardos vado pateikta informacija). Bendras pirmosios Patalpos plotas – 19,6 m ² , o antrosios – 11,7 m ² . 4. Visos Užkardos patalpos nėra prieinamos asmenims su negalia.
SULAIKYTIEJI	5. Kiek sulaikytųjų (vyrų, moterų, nepilnamečių) laikyta patikrinimo	5. Patikrinimo metu Užkardoje ir (arba) Patalpose asmenų nebuvo laikoma.

	<p>metu Užkardoje ir (arba) Patalpose?</p> <p>6. Kiek laiko sulaikytieji vidutiniškai praleidžia Užkardoje?</p> <p>7. Kiek vidutiniškai sulaikytojų vienu metu būna laikoma Patalpose?</p>	<p>Nuo 2014-01-01 į Užkardą buvo pristatyta 10 asmenų, tačiau nė vienas iš jų nebuvo laikomas Patalpose. Pažymėtina, kad patalpinimo į Patalpas faktas nėra fiksuojamas <i>Pristatytų į Užkardą asmenų apskaitos registre</i>.</p> <p>6. Užkardoje asmenys laikomi iki 3–5 (trijų–penkių) valandų (Užkardos pareigūnų pateikta informacija).</p> <p>7. Užkardos vadas nurodė, kad įprastai Patalpose laikoma iki 10 asmenų (Užkardos pareigūnų pateikta informacija).</p>
<p>SAUGUMO PRIEMONĖS</p> <p>IR</p> <p>SAVIŽUDYBIŲ PREVENCIJA</p>	<p>8. Kiek ir kokių priemonių, užtikrinančių sulaikytųjų saugumą, taikoma Patalpose? Ar Patalpose naudojamos vaizdo stebėjimo kameros? Jei taip, tuomet ar užtikrinamas laikomų asmenų privatumas?</p> <p>9. Ar moterys laikomos atskirai nuo vyrų, nepilnamečiai – atskirai nuo suaugusiųjų (išskyrus šeimas)?</p> <p>10. Ar yra pasitaikę atvejų, kad sulaikyti asmenys imtų save žaloti? Kokių priemonių būtų imamasi, jei sulaikytasis pradėtų</p>	<p>8. Prieš talpinant į Patalpas, sulaikytieji yra kruopščiai patikrinami, ar neturi draudžiamų daiktų su savimi. Patalpos įrengtos taip, jog laikinai sulaikyti asmenys negalėtų pasinaudoti jose esamais įrengimais nepageidaujamiems veiksams atlikti (pritvirtinti baldai, langai su grotomis, metalinės durys). Patalpose nėra įrengtų vaizdo stebėjimo kamerų, tačiau Patalpų duryse yra įrengtas mechaniškai uždengiamas langas, per kurį pareigūnai taip pat gali stebėti sulaikytuosius. Pastebėtina, kad vaizdo stebėjimo kameros yra įrengtos tarp Patalpų esančioje atskiroje patalpoje, kurioje sulaikytieji yra apklausiami. Pažymėtina, kad, prieš patenkant į šią patalpą, nėra pateikiama informacija apie vykdomą vaizdo stebėjimą, kaip to reikalauja Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. Pasikalbėjimo įrenginiai su budėtoju Patalpose neįrengti, tačiau sulaikytieji gali išsikviesti pareigūnus pasibeldę į duris.</p> <p>9. Taip, sulaikyti asmenys laikomi vadovaujantis galiojančiais teisės aktais (Užkardos pareigūnų pateikta informacija).</p> <p>10. Užkardoje tokių atvejų nėra pasitaikę, tačiau, jei sulaikyti asmenys imtų save žaloti, Užkardos pareigūnai nedelsiant taikytų specialiąsias priemones</p>

	save žaloti?	(nutrauktų veiksmus, izoliuotų asmenį ir pan.) ir, jei būtų reikalinga, suteiktų pirmąją medicinos pagalbą arba, atsižvelgiant į sulaikytojo sveikatos būklę, kvieštų greitąją medicinos pagalbą (Užkardos pareigūnų pateikta informacija).
LAIKYMO IR HIGIENOS SĄLYGOS	11. Ar Patalpose yra pakankamas natūralus / dirbtinis apšvietimas?	11. Patalpose yra po langą, kurie iš išorės apsaugoti grotomis. Biuro darbuotojų nuomone, natūralus apšvietimas yra pakankamas. Be to, Patalpose yra įrengtas dirbtinis apšvietimas, kuris, Biuro darbuotojų nuomone, taip pat yra pakankamas bei atitinkantis Taisyklių 38.2 punkto reikalavimus.
	12. Kaip vėdinamos Patalpos (natūralus, dirbtinis vėdinimas) ?	12. Patalpose veikia bendra vėdinimo sistema. Be to, Patalpose esantys langai yra varstomi.
	13. Ar Patalpos yra šildomos?	13. Taip, pagrindiniai Patalpų šildymo įrenginiai sumontuoti grindų konstrukcijose ir yra valdomi iš budėtojų dalies.
	14. Kas kiek laiko ir kaip Patalpos yra tvarkomos?	14. Patalpas kasdien bendrąja tvarka valo valytoja. Patikrinimo metu Patalpos buvo švarios.
	15. Kokie baldai yra Patalpose?	15. Pirmoje Patalpoje yra 3 (trys) pritvirtinti suolai, antroje – 2 (du) suolai.
	16. Ar sulaikytiems sudarytos sąlygos naudotis tualetu?	16. Patalpose yra įrengtas sanitarinis mazgas, atskirtas 1,2 metrų aukščio pertvara. Patikrinimo metu sanitariniame mazge buvo būtinos higienos priemonės (tualetinio popieriaus, unitazo valymo šepetys), tačiau abiejų tualetų mechanizmai neveikė arba buvo netvarkingi.
	17. Ar sulaikytiems asmenims yra duodama geriamojo vandens?	17. Sulaikytieji gali nuolat naudotis iš gręžinio tiekiamu vandeniu, kadangi Patalpose yra įrengtos kriauklės. Patikrinimo metu ant kriauklių buvo padėta muilo.
	18. Kada paskutinį kartą buvo atlikta Patalpų dezinfekcija,	18. Patalpų dezinfekcija, dezinfekcija ir deratizacija nebuvo atlikta, kadangi

	dezinsekcija ir deratizacija?	nebuvo poreikio.
SVEIKATOS PRIEŽIŪRA	<p>19. Ar Užkardoje yra medicinos punktas? Jei taip, ar jis turi leidimą-higienos pasą? Jei ne, tuomet kokios sveikatos priežiūros paslaugos prieinamos Patalpose laikomiems asmenims?</p> <p>20. Ar Užkardoje yra pirmosios pagalbos vaistinė (-ės)?</p>	<p>19. Užkardos Patalpose nėra medicinos punkto. Tačiau Užkardoje dirbantys pareigūnai yra išklaušę pirmosios medicinos pagalbos kursą ir gali sulaikytiesiems suteikti pirmąją medicinos pagalbą. Esant reikalui kviečiama greitoji medicinos pagalba bendruoju pagalbos telefonu. Jei greitoji medicinos pagalba negalėtų skubiai atvykti, yra galimybė patiems pareigūnams pristatyti sulaikytąjį į asmens sveikatos priežiūros įstaigą Ignalinoje.</p> <p>20. Užkardoje yra 1 (viena) pirmosios pagalbos vaistinė. Vaistinėje rasta medicinos pagalbos priemonių, kurių galiojimo laikas buvo pasibaigęs.</p>
ELGESYS SU SULAIKYTAIS ASMENIMIS	<p>21. Ar sulaikytieji per 2014 metus buvo ir (arba) yra pateikę skundų dėl netinkamo Užkardos darbuotojų elgesio?</p> <p>22. Ar per 2014 metus prieš sulaikytuosius Užkardoje buvo panaudotos specialiosios priemonės? Jei taip, kiek kartų ir kokiais pagrindais?</p>	<p>21. Sulaikytieji per 2014 metus nebuvo pateikę jokių skundų dėl Užkardos darbuotojų netinkamo elgesio (Užkardos pareigūnų pateikta informacija).</p> <p>22. Per 2014 metus specialiosios priemonės prieš sulaikytuosius Užkardoje nebuvo panaudotos.</p>
KITOS SULAIKYTŲ ASMENŲ TEISĖS	<p>23. Ar per 2014 metus buvo sulaikyta užsienio valstybių piliečių? Jei taip, ar jiems sudarytos sąlygos susisiekti su savo valstybių diplomatinėmis atstovybėmis ir (arba) konsulinėmis įstaigomis?</p> <p>24. Kaip ir kokios vertėjo paslaugos yra užtikrinamos sulaikytiesiems?</p>	<p>23. Užsienio valstybių piliečių per 2014 metus nebuvo sulaikyta. Sulaikytiesiems užsienio šalių piliečiams yra sudarytos sąlygos susisiekti su jų valstybių diplomatinėmis atstovybėmis ir (arba) konsulinėmis įstaigomis, tačiau tokių prašymų nebuvo gauta.</p> <p>24. Užkardos pareigūnai dažniausiai sulaiko asmenis, kalbančius rusų kalbą. Šią kalbą moka patys Užkardos darbuotojai, todėl atskiro vertėjo paslaugų nereikia. Esant atvejui, kuomet su sulaikytu asmeniu nepavyktų susikalbėti dėl jo ir Užkardos darbuotojų užsienio kalbų žinių trūkumo, asmuo būtų pristatytas į Ignalinos rinktinės vadavietę, kur būtų pasitelkiami atitinkamą kalbą mokantys vertėjai (pagal su VŠĮ Visuomenės specialaus</p>

	25. Ar per 2014 metus buvo gauta užsienio piliečių prašymų dėl prieglobsčio suteikimo Lietuvos Respublikoje? Jeigu taip, tuomet kokių veiksmų Užkardos pareigūnai ėmėsi dėl šių asmenų prašymų?	mokymo ir konsultavimo centru sudarytą sutartį). 25. Tokių prašymų iš užsienio valstybių piliečių nebuvo gauta.
KITŲ INSTITUCIJŲ ATLIKTI PATIKRINIMAI	26. Ar Patalpose buvo atlikta žmogaus teisių padėties stebėseną? Jei taip, ar buvo teikta rekomendacijų ir kiek? Kiek iš jų įgyvendinta? 27. Kada Patalpose paskutinį kartą buvo atliktas priešgaisrinės saugos patikrinimas? 28. Kada paskutinį kartą buvo atliktas Patalpų visuomenės sveikatos centro patikrinimas?	26. Žmogaus teisių padėties stebėseną Patalpose nebuvo atlikta (Užkardos pareigūnų pateikta informacija). 27. Toks patikrinimas Užkardos administraciniame pastate (kartu ir Patalpose) buvo atliktas 2013 metų gruodžio 4 dieną. Patikrinimo metu pažeidimų nenustatyta (Užkardos pareigūnų pateikta informacija). 28. Visuomenės sveikatos centras Patalpose nėra atlikęs valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės.

IV. IŠVADOS

4. Apibendrinant patikrinimo metu nustatytas aplinkybes, susijusias su sulaikytų asmenų teisių padėtimi Užkardoje, atsižvelgiant į ataskaitos II ir III dalis, darytinos šios išvados:

4.1. Užkardoje įrengtos 2 (dvi) Patalpos, kurios iš esmės atitinka teisės aktuose joms keliamus reikalavimus, o patikrinimo metu nustatyti teisės aktų reikalavimų neatitikimai yra nežymūs;

4.2. sulaikytų asmenų uždarymas į Patalpas nėra fiksuojamas *Pristatytų į užkardą asmenų apskaitos registre*;

4.3. sulaikytiems asmenims užtikrinamos būtinosios paslaugos (priemonės, užtikrinančios sulaikytojų saugumą, sveikatos priežiūros paslaugos, kurias valstybė garantuoja sulaikytajam asmeniui, vertėjo paslaugos);

4.4. neįmanoma įvertinti Patalpų atitikimo visuomenės sveikatos saugos reikalavimams, kadangi nėra patvirtintas visuomenės sveikatos saugos reglamentas, kuris nustatytų atitinkamus reikalavimus Patalpoms;

4.5. pagrindinis įėjimas į Užkardą ir Patalpos yra neprieinami asmenims su negalia.

V. REKOMENDACIJOS

5. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į patikrinimo metu nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasis LR SKĮ 19 straipsnio 1 dalies 14 punkto nuostatomis, Valstybės sienos apsaugos tarnybos vadui generolui Vainiui Butinui rekomenduoja imtis priemonių užtikrinti, kad:

5.1. patikrinimo metu nustatyti sanitarinio mazgo trūkumai būtų pašalinti (informacija pagal ataskaitos III dalies 16 klausimą);

5.2. Užkardos pareigūnams sulaikius asmenis ir juos patalpinant į Patalpą (jei priemonė taikyta), registracijos žurnaluose būtų nurodomi patalpinimo į Patalpą faktas, data ir laikas;

5.3. atitinkama informacija būtų pateikta laikantis Lietuvos Respublikos asmens duomenų apsaugos įstatymo reikalavimų, atsižvelgiant į tai, kad Patalpoje vykdomas vaizdo stebėjimas, tačiau nėra jokių apie stebėjimą įspėjančių užrašų;

5.4. pirmosios pagalbos vaistinėlėse esančių vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių galiojimo terminai nebūtų pasibaigę;

5.5. pagrindinis įėjimas į Užkardą ir Patalpos būtų pritaikyti asmenims su negalia.

Apie Seimo kontrolieriaus rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus prašyčiau pranešti iki 2014-06-27.

Seimo kontrolierius, Įstaigos vadovas

Augustinas Normantas